

A Comparative Study Of Figurative And Idiomatic Expressions In English And Uzbek: Insights Into Translation And Cross-Cultural Communication

Mannonova Mokhinur

Master student of the

Moscow International Academy of Sciences

Email: mannonovam@list.ru

Abstract

This brief academic paper analyzes the similarities and differences between figurative and idiomatic expressions in English and Uzbek. The study explores the semantic features of idiomatic units, their role within the national mentality, challenges in the translation process, and their significance in cross-cultural communication. Since language is not only a means of communication but also a cultural mirror, translating idioms and figurative expressions requires attention to both linguistic and cultural context. The research examines semantic differences and translation strategies through examples of English and Uzbek idioms.

Keywords: idiom, phraseology, translation, culture, semantics, language, colloquial expression.

Annotatsiya

Ushbu kichik ilmiy ishda ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologik birliklar va obrazli ifodalar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar tahlil qilinadi. Idiomatik ifodalarning semantik xususiyatlari, ularning milliy mentalitetdagi o'rni, tarjima jarayonidagi qiyinchiliklar va madaniyatlararo kommunikatsiyadagi roli tadqiq etiladi. Til — nafaqat aloqa vositasi, balki madaniy ko'zgu bo'lgani bois, idiom va obrazli ifodalar tarjimasida faqat lingvistik emas, balki madaniy kontekstga ham e'tibor qaratish zarur. Tadqiqot davomida inglizcha va o'zbekcha idiomalar misolida semantik tafovutlar va tarjima strategiyalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: idiom, frazeologizm, tarjima, madaniyat, semantika, til, xalqona ifoda.

Kirish. Har bir til o'ziga xos obrazli va idiomatik ifodalari orqali milliy tafakkur, tarixiy tajriba va madaniy qadriyatlarni aks ettiradi. Idiomlar — tildagi tayyor birikmalar bo'lib, ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilishga yaroqsiz bo'ladi. Ingliz va o'zbek tillarida ham idiomatik ifodalar keng qo'llanadi, biroq ularning mazmuniy yuklamasi, konnotatsiyasi va madaniy asoslari turlicha bo'lishi mumkin. Shu sababli, ularni tarjima qilishda faqat so'zma-so'z yondashuv emas, balki madaniy interpretatsiya muhim rol o'ynaydi. Ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv davrida til va madaniyatlararo muloqot chuqurlashmoqda, tarjima esa ushbu jarayonning ajralmas qismiga aylangan.

Asosiy qism. Frazeologik ifodalarni tarjima qilishda ikki asosiy muammo yuzaga keladi: semantik nomuvofiqlik va madaniy kontekstning yo'qligi. Masalan, ingliz tilidagi "kick the bucket" ifodasi "o'lmoq" ma'nosida ishlatilsa, o'zbek tilida unga yaqin "ko'z yummoq" yoki "olamdan o'tmoq" deyiladi. Biroq "tuproq'i tor bo'lsin" kabi xalqona ifodalar ham bor. Bu kabi misollar ikki tilning idiomatik lug'ati va xalq mentaliteti qanday farqlanishini ko'rsatadi. Shuningdek, ko'p hollarda idiomlar tarjimada funksional ekvivalent orqali beriladi. Masalan: "Break the ice" — "muomala boshlash", o'zbekchada: "muzni eritmoq" tarzida; "The ball is in your court" — "qaror sening qo'lingda". Ayrim idiomlar esa madaniy jihatdan unikal bo'lib, ularni to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish xatoga olib keladi. Masalan, "raining cats and dogs" — kuchli yomg'irni anglatadi, lekin o'zbekchada "to'kilib quyilgandek yomg'ir yog'di" deyish to'g'riroq. Bu kabi holatlarda madaniy moslashtirish strategiyasi qo'llanadi. Bundan tashqari, tarjima jarayonida idiomatik ifodalarning madaniy yukini to'liq yetkazish muhimdir. Misol uchun, o'zbek tilida ishlatiladigan "Choy uzatmoq" iborasi shunchaki ichimlik taklif qilish emas, balki

mehmondo'stlik va hurmat ifodasi sifatida qadrlanadi. Ingliz tiliga bunday iborani oddiy "to offer tea" deb tarjima qilish yetarli emas — bu yerda uning konnotatsiyasini, ya'ni ijtimoiy munosabatlar ramzi ekanligini tushuntirish lozim. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ko'plab inglizcha idiomlar (masalan, "spill the beans" — "sirlab turgan gapni ochish", "hit the sack" — "uyquga yotmoq") o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri muqobilga ega emas. Tarjimon ularning kontekstual ma'nosini topishi yoki ekvivalent bo'lgan xalqona ifodalarni izlashiga to'g'ri keladi. Bu esa tarjimonda nafaqat til bilimini, balki madaniy sezgirlikni ham talab qiladi.

Xulosa. Tarjima jarayonida idiomatik ifodalarni aynan muqobil topish doimo imkoni bo'lmashligi mumkin. Shuning uchun tarjimon madaniy tafakkurni tushunmog'i va har ikki tilning obrazli ifodalar tizimini yaxshi bilmog'i zarur. Bu esa tilshunoslik va tarjimashunoslikning kesishgan nuqtasida chuqur ilmiy izlanishlarni talab etadi. Ingliz va o'zbek tillari misolida shuni aytish mumkinki, har bir idiomaning ortida tilga xos mentalitet, xalqona qarash va tarixiy tajriba yotadi. Shuningdek, madaniyatlararo muloqotda idiomatik ifodalar yordamida hissiy-psixologik holatlar, muomala odobi va noverbal tushunchalar ifodalanadi. Shu sababli, ularni noto'g'ri tarjima qilish — nafaqat semantik xatoga, balki madaniy noaniqliklarga olib keladi. Bu jihatlar bugungi tarjima amaliyoti uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Baker, M. (2021). **In other words: A coursebook on translation** (3rd ed.). Routledge.
- Kurbanova, G. (2022). **Idiomatic expressions in Uzbek and English: Comparative approach**. Tashkent State University Press.
- Hatim, B., & Munday, J. (2020). **Translation: An advanced resource book**. Routledge.
- Tashkent State University of Languages. (2023). **Conference proceedings on language, culture, and translation studies**. Tashkent.
- Pavlenko, A. (2020). **The Routledge handbook of language and culture**. Routledge.